

Preek van de Leek Amsterdam

12 november 2017

Vooraf

Een 'boerenprofeet', zo noemt de theoloog Karel van Deurloo Micha in zijn boek *Om het recht lief te hebben*. Micha, een tijdgenoot van de misschien bekendere profeet Jesaja, was actief tussen 740 en 700 voor Christus en kwam uit Moresjeth, een dorp in de heuvels ten zuidwesten van Jeruzalem. De uitbuiting van de bevolking op het platteland was hem een doorn in het oog. Hij nam dat de machthebbers in de steden in duidelijke woorden kwalijk.

Een boerenprofeet dus. Op zichzelf een opmerkelijke keuze voor een wethouder van een gemeente, die zich vooral voor laat staan om haar stadse karakter. Over een maand komt PSV weer op bezoek in de Johan Cruijff Arena en het gejoel over wat 'de boeren' uit Eindhoven zouden zijn zal dan wel weer van de tribunes rollen. Maar vandaag gaan wij bij deze boerenprofeet in de leer.

De eerste keer dat de woorden van Micha me bijbleven, was bij het afscheid van de studentepastoor Bernard Rootmensen. Bernard Rootmensen was eind jaren '90 en het begin van deze eeuw samen met onder andere Geert van der Bom verantwoordelijk voor het reilen en zeilen in de Van Eeghenstraat 90, een plek waar in mijn studententijd het studentepastoraat was gehuisvest. Terugkijkend op waar het in het leven op aankomt, nam hij de drieslag van Micha tot uitgangspunt: recht doen, trouw betrachten en wandelen met God.

Inleiding

De lezing van vandaag begint vrij onheilspellend: God heeft een geschil met zijn volk. Hij klaagt aan: wat heb ik je misdaan? Waarmee heb ik je gekweld? God is niet boos, maar lijkt vooral teleurgesteld. Teleurgesteld omdat zijn mensen zich geen rekenschap lijken te willen geven van hun relatie tot Hem. Daarin lijkt Hij misschien wel het meest op een vader die zich vertwijfeld afvraagt of het dan nooit goed is wat hij doet. Het antwoord van het volk doet –zeker in de oren van vandaag- vrij plat aan: hoe kunnen we de boosheid en teleurstelling van God afkopen? Brandoffers, eenjarige stieren, duizenden rammen, olie of het oudste kind? Allemaal relatief materiële zaken, terwijl God zich vooral lijkt te beklagen over de relatie. En in dat geschil klinkt de tekst van de profeet Micha:

*Er is jou, mens, gezegd wat goed,
Je weet wat de Heer van je wil:
Niets anders dan recht te doen,
Trouw te betrachten
En nederig te wandelen met je God*

Het lijkt erop alsof de profeet zegt: 'het is allemaal niet zo moeilijk. God vraagt niets overdrevens. Het is maar een kleinigheid dat gevraagd wordt. Niets anders dan.' Dat vind ik zowel het mooie als het moeilijke aan de woorden van Micha. Het is heel concreet en praktisch, gericht op het leven van alledag. En tegelijkertijd, juist daarom,

misschien wel ontzettend moeilijk. Omdat je het niet af kunt kopen, maar op elk moment erop aanspreekbaar zou moeten willen zijn. Dat de opgave je bevraagt op wat er werkelijk toe doet in het leven. Het je toetst een scherp op waar je mee bezig bent. Recht doen, trouw betrachten en nederig wandelen met je God.

Alle goeds komt in drieën zegt het spreekwoord. En het is daarom misschien niet zo gek dat de essentie van zaken vaak in drieslagen wordt gevat. Je hebt 'Geloof, hoop en liefde', 'Vader, Zoon en Heilige Geest' in de kerk en 'vrijheid, gelijkheid, broederschap' of 'God, volk en vaderland' in de politiek. En ook in mijn partij wordt de essentie in drie begrippen samengevat: 'menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit' en de stad Amsterdam kent haar 'Heldhaftig, vastberaden en barmhartig'. Ik wil de drieslag van Micha graag met u langs lopen.

1. Recht te doen

Allereerst gaat het om recht doen. Het is het deel van de drieslag waar de aandacht van Bernard Rootmensen heeft meest naar uitging, zo schreef hij in boek *Waar het op aankomt. Geloven in de 21ste eeuw*. En is het ook voor hetgene waar ik het vanuit mijn werk het meest een beeld bij heb: recht doen. Dat is meer dan Vrouwe Justitia. Het is meer dan rechtmatig handelen, doen wat de wet ons voorschrijft. Een wethouder is dan ook meer dan een houder (een hoeder) van de wet.

Recht doen betekent haar essentie dat je probeert omstandigheden te creëren waarin mensen tot hun recht kunnen komen. Het verhoudt zich slecht met het adagium 'gelijke monniken, gelijke kappen', iets waar sociale diensten in het algemeen zich vaak vertrouwd bij voelen. Het gaat in essentie erom dat je *verschil durft te maken* tussen mensen. Omdat mensen en omstandigheden altijd verschillend zijn.

In mijn werk en in mijn omgang met mijn Sociale Dienst heb ik het er vaak over: over het verschil tussen rechtmatigheid en rechtvaardigheid. Het zijn soms lastige gesprekken. Rechtmatigheid, het handelen zoals de voorschriften zeggen dat je dat moet doen, geeft houvast. Je kent de procedures en je weet hoe je tot een besluit moet komen. Medewerkers die je vraagt om rechtmatigheid niet leidend te maken, maar te kijken naar rechtvaardigheid, krijgen daar soms een onbestemd gevoel van. Ze zijn bang om de vaste grond onder de voeten te verliezen en onrecht te doen, omdat ze sommige mensen meer dan anderen geven. En toch ben ik ervan overtuigd dat dat de essentie van wat je van een Sociale Dienst mag verwachten: maatwerk zoveel mogelijk toegespitst op het leven van die specifieke burger.

En soms kom je daar prachtige voorbeelden van tegen. Zoals die schuldhelpverlener op het Bos en Lommerplein. Jonge, pittige Amsterdamse dame met een hoofddoek, die zich niet liet leiden door de procedures. Om een man met grote schulden van dienst te zijn, had zij haar kantoor verlaten en was ze naar het politiebureau op de Hoofdweg gestiefeld. 'Ik weet' zei ze daar tegen de dienstdoende agent 'dat jullie voor mijn cliënt binnenkort een aanhoudingsbevel krijgen. Hij heeft namelijk een verkeersboete niet betaald en wie dat niet doet, kan daarvoor uiteindelijk opgepakt worden en een paar dagen in de cel belanden. Maar daarmee maken jullie kapot waar

ik met hem mee bezig ben. Ik heb hem bijna weer op de rails, maar met een aanhouding en een celstraf verliest die alles waar we mee bezig zijn: zijn uitkering, het traject wat we hebben uitgestippeld en waar hij zich aan houdt. Ik vraag u vriendelijk deze meneer gewoon nog even te laten lopen. Over een paar weken heb ik het rond, komt er een betalingsregeling en zal hij vanzelf ook aan de boete toekomen die hij nog heeft open staan.'

De schuldhulpverlener vertelde me daar eerlijk dat ze dat alleen voor deze meneer had gedaan. Ieder mens heeft zo zijn eigen aanpak nodig en deze meneer had heeft recht, juist omdat hij zelf ook zo zijn stinkende best deed, om de tijd en ruimte te krijgen om dat laatste stukje ook te kunnen afmaken. Voor hemzelf, maar ook voor de samenleving, die zich blauw betaalt aan de maatschappelijke kosten die sommige procedures met zich meebrengen. Recht doen dus. Je nek durven uit te steken en je niet neerleggen bij wat processen en procedures van je vragen. Daar komt het soms op aan.

2. Trouw te betrachten

Dat brengt me bij het tweede punt van Micha: trouw betrachten. Betrouwbaar zijn in je relaties en je aan je woord houden. Maar ben je trouw en aan wie? In de politiek is dat vaak zo eenvoudig nog niet. Wij politici hebben een slechtere reputatie dan tweedehands autoverkopers en het verbreken van beloften lijkt soms meer bij het vak te horen dan het houden ervan. Een dat heb ook nog verschillende loyaliteiten: aan je kiezer, aan de partij die je mag vertegenwoordigen, aan je collega's van andere partijen in het college. Die loyaliteiten kunnen botsen en schuren. Betrouwbaar zijn, hoe doe je dan eigenlijk? Trouw heeft allereerst te maken met een vasthoudendheid, het niet los laten van wat en wie je echt belangrijk vindt, waar het te diepste om gaat.

Vorig weekend stond er in het NRC Handelsblad een prachtig interview met Luc Tanja: *Wat je leer van zes jaar luisteren naar dak- en thuislozen*. Hij vertelt daarin wat hij in zijn zes jaar als straatpastor heeft meegemaakt en ook hoe de gemeente vaak de aansluiting mist met het leven van mensen die leven op straat. Hoe lang het duurt voordat mensen daadwerkelijk worden geholpen, hoe regels simpele en effectieve oplossingen onmogelijk maken en hoe het succes van de stad het voor mensen zonder thuis eerder moeilijker dan makkelijker maakt om een woning te vinden.

Maar wat me het meeste raakte was de opmerking van Tanja dat hij de gemeente gebrek aan ambitie verweet. Hij zei het mooi: in Amsterdam is veel geregeld, soms ook echt beter dan elders. Maar wat er mist is een houding van – en ik citeer-:

We hebben een probleem. Dat wordt alleen maar groter. De landelijke overheid werkt niet mee, de economie ook niet. Wat leuk! Daarom zit je in Amsterdam in het bestuur: omdat je hier mooie, grote problemen hebt. Ik snap dat dakloosheid over vijf jaar niet is opgelost, maar ik wil wel meer drive, meer Pipi Langkous: ik heb het nog nooit gedaan, dus ik zal het wel kunnen.

Je zou dit verwijt aan gebrek aan ambitie ook kunnen lezen, als een verwijt van gebrek aan trouw aan deze doelgroep. Het ontbreken van een niet te stuiten vasthoudendheid om dakloosheid daadwerkelijk aan te pakken.

Het interview raakte me, omdat er een bijna profetische aanzegging aan het stadsbestuur in zat. Niet om wat we doen, maar hoe we in de wedstrijd zitten. En Tanja heeft voor een groot deel gelijk. En ik maak me sinds een week gedachten over hoe ik hier beter mee om kan gaan.

3. Nederig wandelen met God

Dat brengt me bij het derde punt van de drieslag die Micha ons aanreikt: nederig wandelen met je God. Nederig wandelen met je God, het is een mond vol en je kunt er van alles onder verstaan. Laten we er eens heel even langs lopen. Allereerst is er dat woord *wandelen*. De woorden *wandelen met God* komt in de Bijbel verschillende keren langs. Henoach wandelde met God, Noach ook. Het mooie aan het woordje wandelen, dat het iets actiefs is. Wandelen betekent: in beweging komen. Niet blijven zitten en hopen op inspiratie. Maar de wereld, in mijn geval vaak de stad, in.

En dan dat woordje *nederig*. Dat is een lastig woord. De politiek heeft in de praktijk maar weinig met nederig zijn. Haantje de voorste willen zijn, jouw visie in de schijnwerpers laten staan, jouw ideeën realiseren, je successen vieren en je falen relativieren. Het maakt dat mensen geen hoge pet op hebben van politici. Ik geloof dat ik alle eerlijkheid mij daar ook nog regelmatig schuldig aan maak. Een flinke cursus bescheidenheid zou op de Stopera niet misstaan.

Maar juist de combinatie van nederig en wandelen, is wel iets wat mij inspireert. Regelmatig, maar eigenlijk toch veel te weinig, houd ik spreekuur. Dat zijn vrijwel altijd goede en inspirerende momenten. Vooral omdat je tijdens zo'n spreekuur je hele werkwijze even helemaal omkeert. Er zijn mensen die vinden dat de essentie van het wethouderschap gelegen is, is het nemen van besluiten in vaak complexe zaken en het geven van richting aan je ambtenaren. In de praktijk is dat wel waar je vaak mee bezig bent. Maar ik geloof niet dat dat de essentie is. Die essentie zit hem veel meer in het luisteren en het vertalen van wensen, verlangens, hoop en wanhoop van mensen. Dat vraagt allereerst een vriendelijk oor. Mensen die op mijn spreekuur komen, vragen vaak niets uitzonderlijks. En vaak vragen ze het ook nog niet voor zichzelf, maar voor iemand anders.

Er was een mevrouw in Noord, dik in de 80, die elke week een breicursus verzorgde. Haar deelnemers hadden vaak geen geld, dus het was fijn dat ze gratis van het buurthuis gebruik kon maken. Maar omdat de deelnemers geen wol hadden, was het wel behelpen. Toen ik haar vroeg hoeveel ze nodig dacht te hebben, zei ze wat beschaamd: met 50 euro ben ik al echt geholpen. Daar koop ik bij de Action nog wol voor, voor een heel jaar.

Dat de meeste mensen niet te veel vragen, bleek ook uit het mailtje dat ook naar aanleiding van een ander gesprek tijdens zo'n spreekuur kreeg. Een mevrouw in de schuldhulpverlening had verteld hoe lastig het was geweest om rond te kunnen komen, hoe graag ze naar een seniorenwoning wilde op de begane grond en hoe moeilijk het was voor haar volwassen zoon om in deze stad een woning te vinden. Ik heb haar beloofd om eens te kijken wat we konden doen- en mede dankzij de inzet van betrokken ambtenaren kreeg ik vier maanden later het volgende mailtje:

Goedemorgen mijnheer.

Het was niet mijn bedoeling om te klagen. Over mijn situatie. Meer vanwege de senioren woningen die verdwijnen. Ik heb het bezoek als zeer gezellig en goed ervaren. Kreeg er zelfs een stofzuiger door waar ik heel blij mee ben. Mijn zoon ja dat is een probleem wat helaas niet 1 2 3 is opgelost. Maar heb er vertrouwen in dat dat ook goed komt.

Ik wens u en de uwen een heerlijke nazomer toe.

En wil u nogmaals bedanken voor uw luisterend oor en Hulp

Nederig wandelen met God. Het is het sluitstuk van de drieslag en ook het enige punt wat niet alleen betrekking heeft op de relatie met je directe medemens, maar met God. Het is daarmee misschien het minst tastbare, maar daarom in mijn wethouderschap niet minder cruciaal. Dat je ergens het gevoel houdt dat je niet alleen met andere mensen bezig bent, maar dat je daarin een taak hebt die groter is dan het intermenselijke contact alleen. En dat het er wezenlijk op aan komt wat je doet, en dat dat niet wezenlijk is voor die ander, maar uiteindelijk ook voor jezelf. Omdat het is wat je gevraagd wordt, wat de Heer van je vraagt.

De dichter Jan de Wit heeft er een prachtige tekst op gedicht:

*Laat dan mijn hart U toebehoren
en laat mij door de wereld gaan
met open ogen, open oren
om al uw tekens te verstaan.
Dan is het aardse leven goed,
omdat de hemel mij begroet.*

Tot besluit

Er een versje dat onder het kerkvolk wel eens rond gaat: 'Geen schoner spreuk- en meer van kracht- dan Micha 6 en wel vers 8. Recht doen, trouw betrachten en nederig wandelen met je God. Het is het bijzondere van een drievoudig principe dat houvast en richting in je leven kan geven. Het bepaalt mij geregeld om waar het mij in mijn werk om begonnen is. Ik wens dat het anderen ook zo mag vergaan.

Arjan Vliegenthart, Amsterdam 12 november 2017